

Asia: VN/11810/2021

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit esityksestä ja sen tavoitteista

KRIS-Suomen keskusliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua huomioita vankeuslain ja tutkintavankeuslain muuttamiseen.

Tavoitteet vaikuttavat hyviltä. Taloudellisten ratkaisujen osalta painotamme kuntoutuksen roolia niin rikollisen arvomaailman työstämiseen kuin päihdehoidon osalta. Tämä on myös linjassa hallitusohjelman kanssa.

Olemme huolestuneena seuranneet Rikosseuraamusviraston hupenevia resursseja ja sitä, että miten vaikeaa on saada työntekijöitä palkattua vankilaan. Ala ei itsessään näytä kovin vetovoimaiselta ja pienenevät resurssit rasittavat henkilökunnan työssä jaksamista. Tämä taas vaikuttaa suoraan asiakaskuntaan joiden kuntouttaminen rikoksettomaan elämään ei enää onnistu ja yhä enemmän siitä jää kolmannen sektorin varaan.

Kommenttinne esitysluonnoksen jaksosta "Keskeiset ehdotukset"

Esitykset ovat hyviä.

Vankilaturvallisuutta vahvistetaan rikosseuraamuslaitoksen asiantuntevien arviointien (rita, ransu) ja sijoitteluiden pohjalta sekä rangaistuksen ajan suunnitelman seurannalla. Sijoitteluissa huomioidaan rikosten laatu ja laitosten turvaluokitukset. Kuntoutuksen merkitys, asenne- ja arvomaailmaan vaikuttava ohjelmatyö ja muu toiminta; kouluttautumismahdollisuudet, lisäävät vankilaturvallisuutta sekä vähentävät uusimisriskiä. Järjestäytyneen rikollisuuden kohdalla tulisi sijoittelussa hyödyntää tämän rikollisryhmän erityisosaamista. Rajoitteet, seuranta ja turvatoimet tulisi toteuttaa yksilöllistä harkintaa käyttäen, turvallisuus huomioiden esim. kotikunta, läheiset, verkostot.

Päihdekäytön ja siihen liittyvän rikollisen toiminnan jatkuminen vankiloissa tulisi ehkäistä. Perhetapaamisten kuuntelut voivat osaltaan auttaa tässä ja tätä kautta myös ehkäistä läheisten joutumista hyväksikäytetyksi rikolliseen toimintaan. Vankien tulee tietää kuuntelusta ja saada perustelut sille.

Ulkopuoliset sijoitukset päihdekuntoutuslaitoksiin ovat kaikin puolin perusteltuja rikollisen toiminnan ehkäisyssä.

Yhteiskunnallisissa erityistilanteissa tulee vankien sijoitteluja, mahdollisia vapauttamisia ja uudelleen järjestelyjä huomioida laitosten työntekijöiden ja vankien turvallisuus huomioiden.

Avolaitossijoituksen edellytysten täsmentäminen (muutosehdotukset vankeuslain 4 luvun 9 §:ään ja 6 luvun 1 §:ään)

-

Määräaikaisesta avolaitossijoituksesta luopuminen

KRIS-Suomen keskusliitto puoltaa muunlaisia ratkaisuja. Ovatko tällaiset tilanteet ennakoitavissa ja estettävissä vangin turhan liikuttamisen ja henkilöstöressurssien turhan käyttämisen vuoksi?

Vangin sähköinen valvonta avolaitoksessa

-

Varmuosastossijoituksen edellytykset

-

Tutkintavangin sijoittaminen varmuusosastolle

-

Muut varmuusosastoon liittyvät ehdotukset ja seikat

-

Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen (erityisesti ehdotettu uusi vankeuslain 8 luvun 10 a § edellytyksistä ja vangin velvollisuuksista)

Kun elämä on hallitsematonta ja rikoksiin syyllistyminen johtuu ongelmallisesta päihdekäytöstä (esim. rattijuopumusrikokset), on rangaistuksen suorittaminen ulkopuolisessa laitoksessa, jossa tuomittu osallistuu päihdekuntoutukseen, paras vaihtoehto. Kuntoutuksissa alan ammattilaiset arvioivat henkilön omaa ymmärrystä päihdekäytön ja rikoksiin syyllistymien välillä.

Sijoitus päihdehoitoon tuomion ajaksi ehkäisee rikoksiin syyllistymisiä parhaiten. Rikokseen altistavan tekijän, päihdeongelman kieltämisen työstäminen mahdollistuu kuntoutuksessa, jossa on osaava ja riittävä henkilökunta. Ulkopuolisen palvelun hyödyntäminen järkevää. Vankiloiden ei tule vastata kaikkeen. Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden kanssa tehtävää yhteistyötä tulee painottaa. Jatkokuntoutusten tulisi toteutua vapauttamisen yhteydessä kuntien kanssa tehtävän yhteistyön kautta.

Ulkopuolisiin laitoksiin sijoittamisista on jo paikoittain hyvää kokemusta. Tähän tulisi panostaa enemmän. Kuntoutumisjatkumoiden toteutus verkostotyössä tulisi toteutua ammatillista osaamista ja olemassa olevia verkostoja käyttäen. Sijoituksissa on hyvä huomioida kotipaikan läheisyys.

Tuomion lyhytaikaisuuden takia, kuntoutukseen pääsy tulisi toteutua mahdollisimman nopeasti ja sujuvasti. Tuomioprosessia tarkastelemalla, onko mahdollista ohjata tuomittu siviiliarvioinnin jälkeen esim. suoraan kuntoutukseen. Jos kyseessä on huonokuntoinen tuomittu henkilö niin kuntoutus voitaisiin aloittaa esim. katkaisuhoidon kautta.

Ulkopuolisen laitossijoittelun valvonta ja ehtojen rikkominen

Sähköinen valvonta tarvittaessa, yksilöllisen harkinnan mukaan, ellei se ole laitoksessa yhdenmukainen linjaus, että kaikki ovat sähköisessä valvonnassa. Ulkopuolisissa laitoksissa on 24 h henkilöstö ja valvonta. Ellei ole, niin sähköinen valvonta on edellytys.

Ehtojen rikkominen toteutuisi varoitusmenetelmällä sekä päihdeosaamisen pohjalta esim. retkahdushoitoa soveltaen. Törkeä rikkomus, joka selkeästi mitä tahansa rikollista toimintaa tarkoittaisi lopputuomion suorittamista suljetussa vankilassa. Ehdot ja seuraamukset ovat vangeilla tiedossa.

Määräaikainen päätös puhelun kuuntelemisesta

Tarpeellinen muutos. Perhetapaamisia on hyödynnetty rikollisiin tekoihin. Tämä osaltaan suojaa vangin läheisiä jotta heitä ei kiristettäisi tuomaan laitokseen jotain kiellettyä. Oikeusturvaa toteuttaen vangille on kerrottava kuuntelusta.

Vankilaan ottamisen rajoittaminen

Valtiollisiin kriisitilanteisiin on hyvä määrittää käytäntöjä, kuten vankipaikkojen rajoittamiset. Turvallisuus tulee huomioida, erityisjärjestelyihin tulee varautua (tilajärjestelyt, väliseinät), niin ettei vangit, eikä henkilökunta joudu kohtuuttomiin tilanteisiin, kun vankilukumäärää on poikkeuksellisista syistä tarve rajoittaa.

Muut muutosehdotukset (teknisluontoiset muutosehdotukset vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin sekä synnyttävän vangin sitomisen kieltö)

-

Muut muutosehdotukset (puolustustilalakia koskeva tekninen muutosehdotus)

-

Ehdotusten vaikutukset yleisesti sekä mahdolliset taloudelliset vaikutukset

Rikosseuraamusviraston julkaisussa 2023 vankipäivän hinta suljetussa laitoksessa oli 249 €, avolaitoksessa 177 € ja koevapaudessa 62€. Valvontarangaistus vuorokautta kohden maksoi noin 44 € päivässä. Kustannukset ovat vuodelta 2022.

Kun arvioidaan vangin uusintarikollisuuden todennäköisyyttä ja sijoittumista avolaitokseen niin yhä useampi vanki todennäköisesti arvioidaan korkean uusimisriskin uhaksi. Tämä lisää merkittävästi suljetussa vankilassa vietettyjä vuorokausia ja sitä kautta nostaa kustannuksia. Korkean riskiryhmän asiakkaille voitaisiin käyttää rikoksista irtautumisen ohjelmatyön menetelmiä. Esim. KRIS-yhdistys tarjoaa Irti Rikoksista ohjelmatyötä, jolla on tieteellisesti todettu olevan rikollista toimintaa ehkäisevä vaikutus. Ohjelma vähentää tutkitusti rikollista ajattelua. Ohjelman jälkeen käydyn arvion (PIKT) mukaisesti, mikäli rikollinen ajattelu on vähentynyt merkittävästi, vanki voisi edetä avotaloon. Näin kustannukset pienenevät ja asteittainen vapautuminen luo parempia edellytyksiä pysyä rikoksettomana, kun ei tarvitse vapautua suljetusta laitoksesta.

Ohjelmatyötä ei kokonaisuudessaan voi kuitenkaan jättää STEA-rahoitteisten yhdistysten varaan, vaan vankiloissa tulee olla omaa kuntoutusta jatkossakin.

Tavoite tulisi olla vankien asteittainen vapautuminen avolaitoksista, mikä tulisi turvata huolellisen, koko tuomin suorittamisen arviointiprosessin ja kokonaisharkinnan pohjalta. Yhteydet järjestäytyneeseen rikollisuuteen huomioitaisiin pääosin esteeksi avolaitossijoitukselle. Tässäkin erityisosaamisella on merkitystä, yhteistyö esim. Keskusrikospoliisin Exit-toiminta ja heidän yhteistyötahona järjestöpuoli.

Tyypillisesti avolaitoksesta siirretään takaisin suljettuun vankilaan jonkin päihderikkomuksen vuoksi.

Vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin vaarallisuus tulevat jo nykyisen lainsäädännön nojalla ottaa huomioon sijoittamista harkittaessa.

Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin sekä ihmisryhmiin

Vankien leimaantumista rikollisiksi tulisi välttää. Leimaantuminen lisää stigmaa ja vaikeuttaa yhteiskuntaan integroitumista ja kiinnittymistä rikoksettomaan elämään. Rikolliseksi leimaaminen vahvistaa rikollista identiteettiä ja lisää uusimisriskiä merkittävästi.

Vaikutukset viranomaisiin ja vankilaturvallisuuteen

Vankilan henkilökunnan ja viranomaisten turvallisuuteen tulee kiinnittää huomiota. Rikosseuraamusalan koulutuksen ja tehtäviin rekrytoinnin merkitys tulee näkyä erityisammatin osaamisen vahvuutena ja sitä kautta turvallisuutta lisäävänä tekijänä. Riskitekijöihin, kuten uhkaamisiin tulee puuttua heti. Työntekijöiden työssäjaksamiseen tulee kiinnittää huomiota turvallisuusaspektit huomioiden.

Mahdolliset muut vaikutukset

-

Huomionne jaksosta "Suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestys"

-

Asetusluonnos

-

Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta

-

Näkemyksenne voimaantuloajankohdasta

-

Rajamäki Marko
KRIS-Suomen keskusliitto ry